

I Z K U L T U R N E B A Š T I N E

NOVI NALAZI SLIKA STARIH MAJSTORA
U SPLITU I OKOLICI

Prof.dr Kruno Prijatelj

U prosincu prošle godine restauratorska radionica Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture restaurirala je deset platna koja se nalaze u drvenom baroknom kasetiranom svodu nad glavnim oltarom splitske katedrale i četiri slike na ciboriju tog oltara. Ovo je čišćenje omogućilo definitivnu atribuciju i analizu ovog vrlo zanimljivog ciklusa koji je naslikao najistaknutiji slikar Dalmacije u 17.st. Matej Ponzoni-Pončun /1584 - nakon 1663/. Ovaj je majstor iz Venecije, gdje se bio školovao kod Palme mladjeg i Santes Perande postavši istaknuti i poznat umjetnik, došao u četvrtoj deceniji Seicenta u Split na poziv brata nadbiskupa Sforze i tu se zadržao nekoliko godina i izveo niz djela u Splitu, Sv. Križu na Čiovu, Šibeniku i Korčuli, da bi se opet vratio i umre u metropoli na lagunama. Ponzonijev ciklus na svodu glavnog oltara splitske katedrale, koji je opjevao istaknuti hrvatski pjesnik Jerolim Kavanjin u svom eposu "Bogatstvo i uboštvo", posvećen je Euharistiji i predstavlja starozavjetne prizore "Žrtve Melhisedekove", "Tada mane", "Josipa i braće" i "Uhoda koji se vraćaju iz obećane zemlje", novozavjetnu scenu "Posljednje večere", alegorijsku kompoziciju "Anđeli koji skupljaju Kristovu krv", te četiri euharistijska čuda "Čudo u užarenoj peći", "Viziju Djeteta Isusa u

hostiji", "Sv Klaru koja spašava grad Assisi od Saracena" i "Mazgu koja kleči pred sv. Antunom sa monstrancem". Na ciboriju se nalaze malena platna s prikazima "Marijina uznesenja", "Krista u slavi", te salonitanskih mučenika i splitskih zaštitnika sv. Dujma i sv. Staša.

U posebnoj studiji, koja će uskoro izaći iz tiska, donio sam sve arhivske izvore o tim slikama, dao sam njihovu detaljnu ikonografsku analizu, te utvrdio njihovo mjesto u okviru Ponzonijeva opusa s jedne, te baroknog slikarstva u Dalmaciji s druge strane. U ovoj sam kratkoj bilješci želio samo istaknuti kvalitet ovih radova koji se ističu svojim skicoznim karakterom, svojom neposrednošću i koloritom, te izuzetnom svježinom i slobodnim potezom kista. Kao što sam naglasio u spomenutoj radnji "ove su slike još jedan dokaz tek u najnovije doba uočenje činjenice da Ponzoni nije bio bezizražajni kasni i umorni sljedbenik bezživotne Palmine baštine. Premda nije prihvatio revolucionarnu viziju Caravaggia, koja je kroz njegove sljedbenike prodirala do laguna, on je osjetio novo vrijeme i znao je spojiti osobnu interpretaciju posljednjih manierističkih strujanja i iskreno doživljeni duh baroknog vremena u jednu izrazitu i mnogim ličnim crtama prožetu sintezu, koju je znao prenijeti i na svoje učenike među kojima su bila i neka istaknuta imena mletačkog slikarstva koja su djelovala sve do prvih decenija Settecenta od Antonija Zanchija do Andree Celestija".

II

Uz ovu kratku bilješku o neobjelodanjenom Ponzonijevom ciklusu u splitskoj katedrali želio bih izvjestiti također o nalazu dviju oltarskih pala u župskoj crkvi Kaštel Gomilice za koje sam, nakon što su bile očišćene od O. Bernarda Buljevića u splitskom franjevačkom samostanu

Gospe od zdravlja, mogao utvrditi da su rad poznatog venecijanskog slikara 18.st. Gasparea Dizianiija /1689-1767/, učenika velikog majstora mlatačkog rokoka Sebastiana Ricciija.

Prva od tih pala, koju sam nedavno publicirao u splitskom časopisu "Mogućnosti", predstavlja skupinu sveta-
ca među kojima se mogu prepoznati sv. Benedikt i sv. Sko-
lastika, apostoli Petar i Pavao, solinski mučenici Dujam
i Staš, četiri crkvena oca, sveci Kristofor, Ivan Krstitelj
i Nikola, te prizor susreta Marije i Elizabete. Na drugoj,
koju ću uskoro objelodaniti, predstavljena je na gornjem
dijelu skupina sa sv. Antunom Padovanskim pred Bogorodicom
s Djetetom među andjelima, a na donjem nažalost ranije
djelomično iskvareni lik sv. Josipa.

Atribucija ovih slika može se potvrditi i doka-
zati velikim brojem jasno uočljivih analogija s drugim ra-
dovima ovog umjetnika kome je god. 1971. A.P. Zugni - Taure
posvetila opširnu i iscrpnu monografiju. Ovdje bih jedino
želio ukazati na profinjene kolorističke odnose pune živos-
ti u okviru dizianijevog "blistavog i razigranog hromatiz-
ma" /Pallucchini/ i na karakterističnu graciju koju je ovaj
slikar ulio i na ova kaštelanska platna, koja svojim kvali-
tetom obogaćuje naš umjetnički inventar i dokazuju visoku
kulturnu razinu domaćih naručitelja.